

Reunalla

KUVATAITEEN PERUSOPETUS, LAAJA OPPIMÄÄRÄ

LOPPUTYÖ

SARA HILDÉN -AKATEMIA

KRISTA MÄKELÄ 2021

REUNALLA

reuna

1. kohta, jossa jokin päättyy ja toinen alkaa

*Jyrkänteen **reuna** on vaarallinen paikka.*

<https://fi.wiktionary.org/wiki/reuna>

Sisällysluettelo

1. Paluu alkuun	5
2. Ajatuksiani taiteesta ja taiteen tekemisestä	5
3. Prosessi: Väri	6
3.1. Tekemisen lähtökohdat	6
3.2. Väriparit	7
3.3. Työskentely värien kanssa	8
3.4. Näyttelysuunnittelu	12
4. Prosessi: Aineellistunut väri	13
4.1. Sieninahkan värjääminen	13
4.2. Kill your darlings	14
5. Prosessi: Materia	14
5.1. Värimateriaalista värilliseksi materiaaliksi	14
5.2. Installointi	16
6. Mitä jäi käteen	19
Kuvia näyttelystä:	20
7. Lähteitä:	22

1. Paluu alkuun

On pakko aloittaa lainaamalla itseäni, muuten en pääse sinne mistä lähdin. Niin paljon on muuttunut enkä ole enää sama, vaikka näennäisesti kaikki on pysynyt ennallaan.

Kuusi vuotta sitten, hakiessani aikuisten kuvataiteen perusopintoihin Sara Hildén Akatemiaan, toivoin pääseväni ”leikkimään ja tekemään kokeiluja”. Silloin en osannut määritellä mitä haen, paitsi että sen on oltava keveyttä, kauneutta, lämpöä ja lempeyttä. Halusin turvapaikan raskaaseen arkiolomiseeni.

Pääsykoetyöni tein Kaija Poijulan Sleeping Beauties 2 mukaan

(<https://www.kansallisgalleria.fi/fi/object/644672>). Teoksessa on vangittu kymmeniä voikukan

siemenpalloja puulaatikkoon, lasin alle. Siellä ne nukkuivat, mutta omassa työssäni halusin vapauttaa

säilötyn kauneuden ja tutkia, mitä siitä voisi syntyä. ”Tuloksena voi olla sekä hyvää että pahaa, mutta se

riski on otettava, jos halutaan elää.” Kuuden vuoden jälkeen ympyrä on kiertynyt samaan maisemaan;

joutomaalle, missä elämä versoo ihmisen hallinnan ulottumattomissa. Myös oma hallintani alkaa murentua ja uskallan heittäytyä leikkiin. Alan olla valmis villiintymään.

2. Ajatuksiani taiteesta ja taiteen tekemisestä

Minulle taide edustaa vapaata ajattelua ja uusien näkökulmien etsimistä. Tässä maailmassa, missä lukemattomat kirjoitetut ja vielä lukemattomammat kirjoittamattomat säännöt ohjaavat elämäämme, tarvitsemme tilaa hengittää ja rohkeutta luottaa vaistoihimme. Olen todella huono tulkitsemaan etenkin kirjoittamattomia sääntöjä, mistä johtuen elämä käy välillä raskaaksi. Taiteen kentältä olen löytänyt kannattelevaa moniäänisyyttä ja toivoa ylläpitävää keveyttä.

Oman tekemiseni kantavaksi teemaksi on vuosien aikana kiteytynyt luontoyhteys, joka on yhtäaikaaisesti paitsi lähtökohta, myös päämäärä. Pysin elämään jättämättä jälkeeni turhaa tavaraa enkä mielelläni tuhlaa rajallisia luonnonvaroja pönkittäkseni omaa olemistani. Siksi tekniikkani perustuvat yhä enemmän etsimiseen ja esiin kaivamiseen. Ihannetilanteessa en tarvitsisi mitään ostettua tai pitkälle prosessoitua, vaan kaikki tekemiseen tarvitsemani olisi otettavissa omasta elinpiiristäni, mahdollisimman jälkiä jättämättä. Luontoyhteyden vaaliminen taiteen tekemisen kautta on laajeneva sykli. Mitä enemmän tutkin elämää ympärilläni, sitä merkittävämmäksi se mieltyy ja sitä merkityksettömämmältä ihmisen luomat keinotekoiset rakenteet alkavat tuntua. Tämä on kokemus, jonka haluan tarjota muillekin. Tekemisessäni onkin aina myös ohjauksellinen sävy; en halua omistaa löytämiäni tekniikoita, vaan toivon muidenkin innostuvan etsimään ja kokeilemaan.

Olen koulutukseltani puutarhuri ja maisemasuunnittelija, lisäksi olen opiskellut ympäristötiedettä ja valmistunut ympäristökasvattajaksi. Opiskeluaikoinani 1990-luvulla nousussa ollut ympäristötaide vaikutti minuun vahvasti. Yksi tärkeistä oli Strata-projekti, joka aloitettiin luomalla vanhoille soranottoalueille ympäristötaidetta; Agnes Denesin Puuvuori sekä Nancy Holtin Yltä ja alta valmistuivat. 1990-luvulta mieleeni on jäänyt myös Teuri Haarlan Ateneumin pihalle toteuttama Maatuma, joka puhutteli elävyydellään – tai paremminkin kuolevaisuudellaan; taiteen ei siis ole pakko olla ikuista. Paljon myöhemmin löysin uusia kiinnostavia tekijöitä, mm. Andy Goldsworthyn ja Aku-opintojen aikana opettajamme Vesa Toukomaan esittelemän Richard Longin. Olinkin jo alkanut epäillä valtaviin maastonmuokkausten mielekkyyttä, joten toivotin tervetulleeksi hienovaraisemmat ja pysyviä jälkiä jättämättömät tavat tehdä ympäristötaidetta.

Ympäristötaiteen ohella olen kiinnostunut *tekijöistä*, taiteilijoista, jotka tarttuvat materiaaleihin ja taivuttavat ne ennakkoluulottomasti omien ajatustensa kuvastajiksi. Viimeisenä aukioloiltana ennen ensimmäistä koronasulkua, omutuisissa kyräilevissä tunnelmissa, vierailin Natalia Goncharovan näyttelyssä

Ateneumissa. Näyttelyn anti kantoi pitkälle poikkeusoloissa. 1900-luvun alkupuolelta puoliväliin vaikuttanutta taiteilijaa kutsuttiin ”kaikkismin” edelläkävijäksi. Goncharova sananmukaisesti teki kaikkea; eri tekniikoita, tyylejä, taiteenlajeja. Vastaavia innostavia näyttelyitä on viimeisen viiden vuoden aikana ollut muitakin, mm. Kiki Smith ja Ellen Gallagher Sara Hildénillä sekä Carol Rama EMMA:ssa. Minä näen näiden tekijöiden yhteisenä nimittäjänä tietyn rajattomuuden; innostuksen ja rohkeuden kokeilla mitä tahansa sekä sanoa sanottavansa häpeilemättä.

Vaikutteeni tulevat siis kahdesta suunnasta, toisaalta hyvin hiljaisista ja sisäänpäin kääntyneistä prosesseista (vrt. Richard Long), toisaalta runsaista materiaaleista ja poliittisesta sanomasta (kuten Smith, Rama ja Gallagher). Etsin vielä tasapainoa näiden välillä. Lisäksi on todettava, että minun on mahdotonta lokeroida elämäni eri osa-alueita, vaikka päivätyöni onkin melko kaukana taiteen tekemisestä. Kaikki, mitä teen joko työssäni tai vapaa-ajalla, muodostaa sotkuisen kokonaisuuden, josta muotoutuu *minä, tekijänä*. Jos siis pitäisi määritellä itsensä taiteen kentällä, voisin pukeutua vaikkapa käsitetaiteilijan viittaamaan tai ”*kaikkismin*” edustajaksi. Onneksi ei pidä, joten olen ja teen, siinä kaikki.

3. Prosessi: Väri

3.1. Tekemisen lähtökohdat

Löysin luonnonvärit muutamaa vuotta ennen aku-lopputyötä. Nimesin kehittämäni prosessin löytöväreiksi. Löytövärit ovat nimitys väreille, joita voi keittää, uuttaa tai jauhaa ympäristöstä löytyvistä materiaaleista. Suuri innoittajani heittäytyessäni löytövärien maailmaan oli Jason Loganin kirja *Make Ink, A Foragers Guide to Natural Inkmaking* (2018), mitä suosittelen kaikille aiheesta kiinnostuville. Tein löytöväreistä kuvataiteen aineopintojen lopputyön keväällä 2020 (<https://kristamakela.wixsite.com/website>) ja marraskuussa pidin lopputyökuvistani näyttelyn Tahmelan huvilalla (<https://visittampere.fi/tapahtumat/krista-makela-loytovarien-matkassa/>). Aku-lopputyössä halusin suunnata jonnekin muualle, mutta löytövärit kutkuttivat edelleen mieltä. Aineopintojen loppuvaiheessa kirjoitin:

”Erialaisten kokeilujen tekeminen on innostanut mieltämään jatkuvasti uusia mahdollisuuksia. Seuraavaksi haluaisin kokeilla esimerkiksi öljyn tai mehiläisvahnan värjäämistä löytöväreillä. Näitä värejä voisi käyttää joko sellaisenaan, tai yhdistää osaksi muilla materiaaleilla työstettyä maalausta. Myös omien maalaus pohjien valmistaminen löytömateriaaleista, vaikkapa savesta, olisi kiinnostava kokeilu. Käävistä ja keräyspaperista olenkin jo tehnyt papereita, mutta esim. lumpun lisääminen voisi tuottaa jotain aivan uutta. Kokeilla voisi myös valmiiden papereiden värjäämistä kasviväreillä ennen maalaamista. Vaihtoehtoja riittää ja uusia mahdollisuuksia varmasti aukeaa kokeilujen jatkuessa, joten tähän ei voi kyllästyä.

Sen lisäksi että haluan jatkaa omia kokeilujani, haluan myös jakaa saavuttamaani tietoa eteenpäin. Luontoalan kouluttajana voin helposti yhdistää löytövärit osaksi opetusta, mutta lisäksi haluaisin tarjota kurseja aiheesta. Mielestäni löytövärien maailma on aiheena sellainen, että siitä pitäisi olla tietoa kaikille kiinnostuneille ilmaiseksi.”

Syksyllä, aku-lopputyöprosessin alkuvaiheessa, aineopintojen loppuvaiheen suunnitelmat vielä mielessäni, päädyin kehittämään löytöväripajat, joissa tavoitteena on vahvistaa ihmisten suhdetta omaan lähiympäristöönsä värien avulla. Lähdin suunnittelemaan lopputyötäni pajojen ympärille, aikomukseni yhdistää oma tekeminen ja ohjauksen kautta syntyvä uusi tieto, tutkia yhteisöllistä prosessia.

Hain akuista koostuvan työryhmän edustajana Kansan sivistysrahastolta rahoitusta löytöväripajojen järjestämiseen osana lopputyönäyttelyä. Rahoitusta ei tullut, joten prosessi muutti suuntaa. Lisäksi heräsin mieltämään ikuista kysymystä: mitä on taide? Olinko liikkunut suunnitelmissani liian kauaksi omasta

taiteellisesta prosessistani, kohti (ympäristö)kasvattajuutta, kohti päivätyötäni? Yritinkö taas olla tehokas ja yhdistää huvia ja hyödyn?

Hämmennystäni lisäsi marraskuun lopulla – puolivälissä lopputyöprosessia - lukemani lehtiartikkeli henkilöstä, joka youtube-videon katsottuaan alkoi tehdä taidetta kaatamalla väriä kankaalle, perusti saman tien yrityksen myymään teoksia ja tekee sitä nyt täysipäiväisesti, ilmeisen kohtuullisella toimeentulolla.
<https://www.hs.fi/ura/art-2000007645516.html>

Ydinajatus tuossa koko jutussa on rohkeus kokeilla ja tehdä; sama viesti siis mitä haluan löytöväripajoissa välittää. Perusajatukseni on, että löytövärien matkassa voi vapautua huomaamaan, miten kuka tahansa voi hankkia värejä ja heittäytyä kokeilemaan luovuuteen vain hyvin pienellä vaivannäöllä, ilmaiseksi. Löytövärien matkassa voi unohtaa taiteen tekemisen oikeaoppiset tekniikat, sillä värien käytöstä ei ole vakiintuneita sääntöjä tai käytäntöjä. On vain vapaus kokeilla. Nyt joku oli löytänyt tuon saman vapauden akryyiväreillä, ja minä löysin itsestäni outoa paheksuntaa. Voiko noin tehdä, onko se muka taidetta? Samalla jouduin kysymään itseltäni, onko oma prosessini taidetta. Näissä mietteissä lähdin etsimään uutta suuntaa.

3.2. Väriparit

Halusin edelleen jatkaa löytövärien parissa, mutta nyt teemakseni nousi *kohtaaminen*. Halusin kokeilla yhteisöllisen prosessin sijasta yksilöllistä prosessia. Päätin tehdä jotain toistuvaa ja sääntöihin perustuvaa, mikä pakottaisi minut keskittymään sen sijaan, että säntään kokeilemaan aina jotain uutta. Loin säännön kahden värin kohtaamisesta.

Keräsin arkiympäristöstäni satunnaisia värilähteitä, kahta kerrallaan, ja keitin niistä väriä. Lisäaineiksi otin ruokasoodan ja väkiviinaetikan. Laitoin värit kohtaamaan paperilla, tein väreistä näytelapun ja, värejä kerran käytettyäni, heitin väri-liemen pois. Värien kohtaaminen jäi ainutkertaiseksi. Aiemmin säilytin värejä niin pitkään, kun homehtumisen rajoissa oli mahdollista. Väri-liemiä kertyi ja käytin niitä kuin mitä tahansa väriä, aina en edes muistanut mikä oli värin lähde. Nyt halusin irtautua värien säästämisestä ja otin lähtökohdaksi yhteistyön värin kanssa, mikä teki värin lähteen tuntemisen merkitykselliseksi.

Värien kerääminen ja säästäminen mahdollistaa niiden yhdistämisen hyvin suunnitellusti, jolloin löytöväreillä on mahdollista maalata kuten akvarelleilla. En halunnut sitä enää. Halusin väistyä taka-alalle ja antaa itse väreille tilaa. Enkä mille tahansa väreille, vaan väreille, jotka olin irrotanut ihan tietyistä kasviyksilöistä tietäen, mikä laji on kyseessä, missä se on kasvanut ja millaisessa tilanteessa olin kasvin kohdannut ja poiminut mukaani. Pyrkimys värien säilyttämiseen pakottaa myös niistä huolehtimiseen – purkkien desinfiointi, oikeat säilytysolosuhteet, puhtaat välineet. Halusin vapaaksi värien hallitsemisesta, kaipasin nopeaa, ainutkertaista kohtaamista. Kun vanhoja värejä ei tarvitse säilyttellä, on aina tilaa kokeilla uusia. Omistaminen vangitsee salakavalasti ja halusin olla vapaa.

Värien sattumanvarainen kohtaaminen paperilla muodostaa yllättäviä, silti aina harmonisia sommitelmia, mutta se avaa myös tien tulkintoille. Mitä sinä näet tässä, entä sinä? Mikä kakofonia! Päätin peräännyä hiukan vapauden ajatuksesta ja sallia itselleni ensisijaisen oikeuden kuvien omistamiseen kirjoittamalla niihin oman tulkintani. Kuvat tulivat kirjoituksen myötä täydemmiksi, kenties ne muuttuivat enemmän taiteeksi. Teksteissä vaikuttaa osin tietoisesti, osin alitajuisesti värien lähteet; se mitä tiedän kyseisestä lajista ja väriksi keräämästäni yksilöstä. Toisena vaikuttajana on kohtaamisen hetki, missä tilanteessa ja mielentilassa olen väri kasvit kerännyt. Nimeämisprosessi sai minut näkemään, että olin vasta nyt päässyt itse siihen, mitä olisin löytöväripajoissa halunnut opettaa: henkilökohtaiseen suhteeseen lähiympäristöni kanssa.

Näyttelyn väriparikuvissa näkyy syksy. Halusin jatkaa prosessia läpi vuodenvierroon, mutta aihe jotenkin tyhjentyi, ainakin hetkeksi. Tilalle tuli uutta, joka vei mukanaan.

Veriseitikki (*Cortinarius sanguineus*) ja verihelttaseitikki (*Cortinarius semisanguineus*)

Mäkimeirami (*Origanum vulgare*)

Tarhatyräkki (*Euphorbia cyparissias*)

Koiruoho eli mali (*Artemisia absinthium*)

Pihakäenkaali (*Oxalis stricta 'Rufa'*)

Mahonia eli lännenmahonia (*Mahonia aquifolium*), marjat

Pakurikäppä (*Inonotus obliquus*) tai oikeammin pakuri, jonka rihmasto on kasvattanut puuaineksesta

Kokoelma erilaisia värilähteitä; sienii, kääpiä, kukkia, marjoja, lehtiä. Vain kokeilemalla selviää, mitä värejä syntyy.

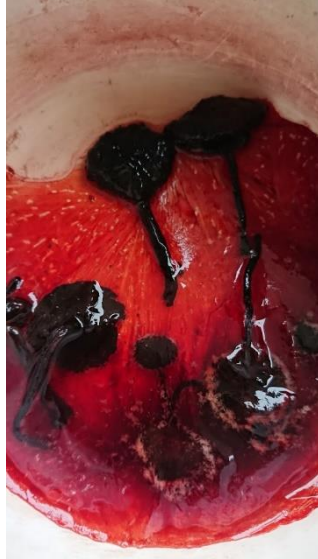
3.3. Työskentely värien kanssa

Kohtaamisen värikasvien kanssa tapahtuivat arkiympäristössäni: kauppareissulla, työpaikan pihapiirissä, lähimetsässä. Eri paikoissa liikkumiseen syntyi nopeasti uusi ulottuvuus – aktiivinen tarkkailu. Tarkkailun myötä suhde ympäristöön muuttuu, tietoinen läsnäolo lisääntyy, aistit herkistyvät. Ja kun huomio kiinnittyy johonkin, kohde alkaa saada merkityksiä. Kohtaamisen tapahduttua ja yhteyden synnyttyä ympäristöön ei voi enää suhtautua välinpitämättömästi. Kaikki aiemmin tuntematon ympärillämme herää henkiin. Elämä lähiympäristössä muuttuu merkitykselliseksi ja sitä kautta säilyttämisen arvoiseksi.

Värin irrottaminen kasvista on yksinkertainen prosessi. Keitin kasveja niukassa vedessä, kunnes liemen väri tuntui sopivalta. Keittoaika riippuu paljon kasvista, joten tässä vaiheessa kannattaa seuraila prosessia ja ottaa välillä värinäytteitä. Liika keittäminen voi tuhota hienoimmat värisävyt, mutta värejä ei toisaalta kannata jättää liian haaleiksikaan. Jotkut kasvit keitin rautakattilassa, sillä tiedän raudan muuttavan värejä tummemmiksi.

Koivun tuhta emalikattilassa ja suopursun versoja rautakattilassa. Tämä kohtaaminen ei päätynyt näyttelyyn.

Veriseitikkejä emalikattilassa.

Keltasauramon kukkia rautakattilassa. Keltasauramo kohtasi kesämalvikin, mutta kohtaaminen ei päätynyt näyttelyyn.

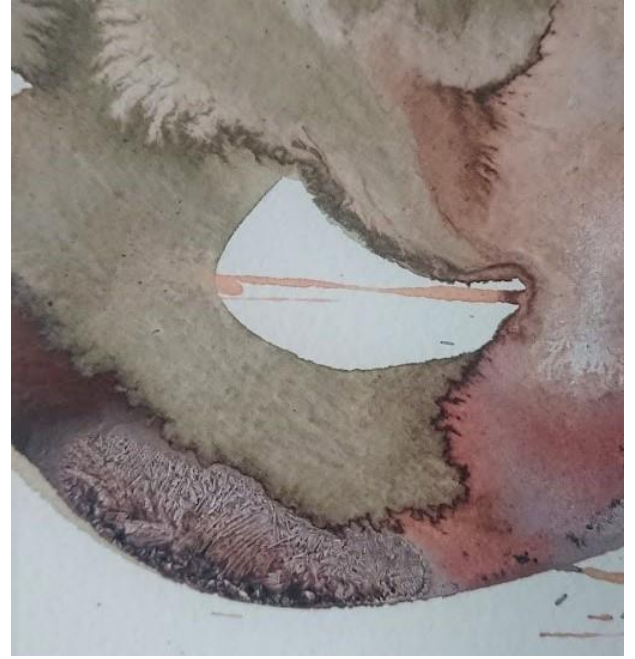
Lisäaineita otin käyttöön vasta maalausvaiheessa ja niiden suhteen olin hyvin varovainen. Koska tiesin pH:n vaikuttavan värin sävyyn, valitsin happamuutta lisäämään väkiviinaetikan (myös sitruunan mehu olisi voinut toimia) ja emäksisyyttä ruokasoodan. Näin sain yhdestä väristä kolme sävyä. Soodan ja etikan määrää en mitenkään vakioinut. Levitin ensin väriä paperille ja vasta sitten tiputtelin pipetillä soodaa ja/tai etikkaa sopivaksi katsomani määrän sopivaksi katsomiini kohtiin. Värin muuttuminen tapahtui siis paperilla, en sekoittanut sävyjä valmiiksi. Kahden värin kohtaamisessa käytin samaa tekniikkaa, eli levitin väriliemet kohtaamaan paperilla ja tiputtelin happamuudensäätelyaineita molemmille väreille yhtä aikaa. Sävyjä syntyi siis paljon enemmän kuin mitä kuudella valmiilla sävyllä olisi saanut aikaiseksi, sillä värit reagoivat ensin toisiinsa vaihtelevilla tavoilla ja sen lisäksi sain uusia reaktioita happamuutta säätelämällä. Sävyyn muuttumisen lisäksi värien ja lisäaineiden kohtaaminen paperilla synnytti myös muita ilmiöitä, kuten sakkautumista ja kiteytymistä sekä värien pakenemista tai marmoroitumista toistensa lomaan.

Juhannusruusun kiulukoista väriä, lisäaineena sooda ja etikka. Tämä oli yhden värin kokeilu, eikä siksi päätynyt näyttelyyn, vaikka sävyjä syntyi paljon.

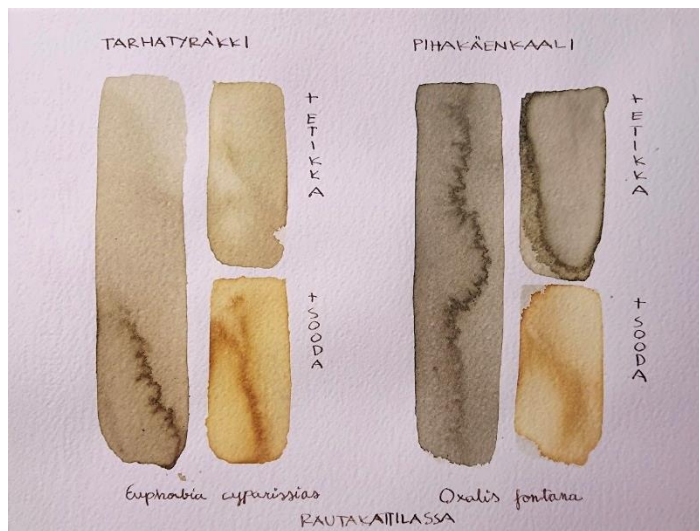

Yksityiskohta veriseitkin ja punasipulin kohtaamisessa syntyneestä sakkautumisesta ja marmoroitumisesta.

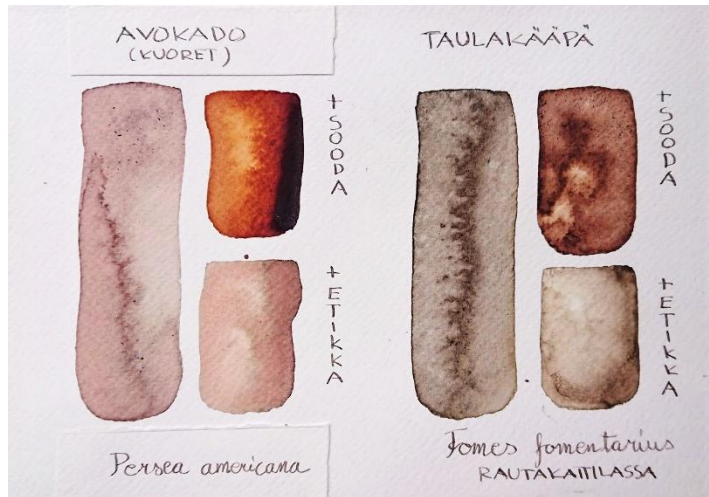
Yksityiskohta veriseitkin ja punasipulin kohtaamisessa syntyneestä kiteiden muodostumisesta ja marmoroitumisesta.

Tein syksyn aikana paljon kokeiluja. Kohtautin eri lajeista keitettyjä värejä ja katsoin mitä syntyi. Joka kerta syntyi jotain hienoa, mutta se ei tarkoittanut, että olisi syntynyt hyvää taidetta. Syntyi kauniita yksityiskohtia, hienoja värisävyjä, miellyttäviä muotoja, mutta ei läheskään aina kiinnostavia kokonaisuuksia. Valitsin näyttelyyn viisi mielestäni edustavinta työtä, joissa sekä yksityiskohdat että kokonaisuus toimivat yhdessä.

Näinä aikoina auringonnousut

Löytövärit: Pihatyräkki ja pihakäenkaali rautakattilassa
36x35 cm
2020

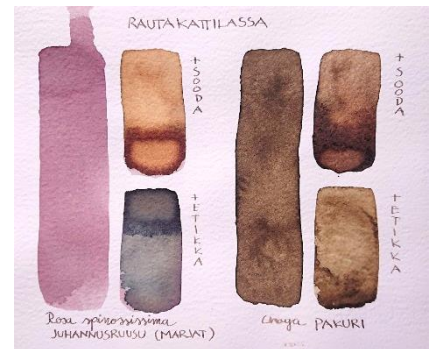

Kohti, kauemmas

Löytövärit: taulakääpä rautakattilassa ja avokadon kuoret

26x35 cm

2020

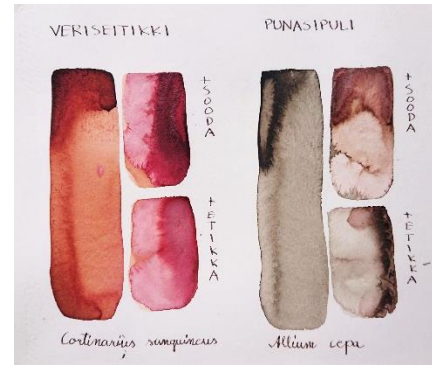

Suhteiden suhteellisuus

Löytövärit: Juhannusruusun kiulukat ja pakuri rautakattilassa

36x34 cm

2020

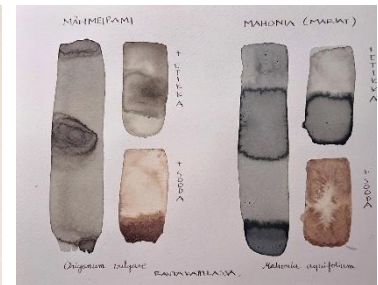

Tanssi ennen maailmanloppua

Löytövärit: veriseitikki ja punasipulin kuoret

50x44 cm

2020

Pitäisikö sanoa jotain?

Löytövärit: mäkimeirami ja mahonian marjat

38x28 cm

2020

3.4. Näyttelysuunnittelu

Pohdin pitkään, kuinka saisin teokset parhaiten esille näyttelyssä. Jokaiseen teokseen liittyy värikortti, missä on dokumentoitu kohtaavat värit sekä niiden soodalla ja etikalla aikaan saadut sävyt. Mitä tekisin värikorteille? Pidän siitä, että paperi elää ja kupruilee ja sen reunat ovat vähän repaleiset, tällöin paperi ilmentää vapautta, jota teokset muutenkin edustavat. Toisaalta kehystäminen nostaa teokset paremmin irti ympäristöstä, mikä on tärkeää, mikäli näyttelytila on rikkonainen. Päädyin lopulta siihen, että värikortit tulevat mukaan näyttelyyn, vaikka – ajattelematonta kyllä – niiden kokoa en ollut toteutusvaiheessa miettinyt yhtään suhteessa toisiinsa tai varsinaisiin teoksiin. Lisäksi halusin korostaa itse teoksia, joten päädyin pahvikehyksiin. Itse teokset on siis kehystetty ja värikortit esitellään kehystämättöminä niiden vieressä.

4. Prosessi: Aineellistunut väri

Kombucha -juoma valmistetaan lisäämällä teehen, tai muuhun pohjuomaan, scoby, eli ”symbiotic culture of bacteria and yeast”. Toisin sanoen bakteerien ja hiivojen yhteenliittymänä kasvava ”sieni”. Sieni lisääntyy juoman valmistuksessa jatkuvasti enkä ollut keksinyt sille muuta sijoituspaikkaa kuin kompostin. Sattumalta – sattuma johdattaa aina tekemisiäni, asioiden tihentymät, jotka sattuma tekee näkyviksi – aloin syksyllä selvittää vegaanisten nahkojen valmistamista opiskelijoideni kanssa, ja siinä yhteydessä törmäsin kombucha -nahkaan. Toisin sanoen scobysta kuivaamalla valmistettuun, hyvin eläimen nahkan kaltaiseen materiaaliin. Tein ensimmäiset kokeilut ja sain aikaiseksi nahkaa, mutta tämä oli vasta alkua. Ryhdyin kokeilemaan, kuinka saisin nahkaan myös väriä.

4.1. Sieninahkan värjääminen

Aloitin värikokeilut ilmeisellä tavalla, eli liottamalla scobyjen liemessä käytettyjä yrttijuomapusseja. Erityisesti hibiscus osoittautui vahvaksi väriaineeksi, mutta myös butterfly pea eli siniherne toimi kiinnostavalla tavalla. Siniherne reagoi nopeasti happamuuden muutoksiin, mitä ominaisuutta käytetään hyväksi juomien valmistamisessa. Loraus sitruunamehua muuttaa sinisen juoman hetkessä vaaleanpunaiseksi. Aluksi siirsin valmiiksi kasvaneet scobyt väriliemeen ja annoin värin tarttua viikon verran. Seuraava vaihe oli sienien kasvattaminen alusta lähtien väriliemessä, samalla otin käyttöön suuremmat astiat, jolloin sain nahkastakin suuremman. Juoman valmistuksessa on tarkat hygieniavaatimukset, mutta nyt sain puuhailla vapaammin; kasvatusastiaksi kelpasi muovilaatikko steriilin lasiastian sijasta ja kanneksi riitti epämääräinen pahvinpala.

Värikokeilujen tuloksena syntyneet nahkat olivat hauskoja sellaisenaankin, mutta varsinaisesti ne heräsivät henkiin valossa. Nahkan läpi kuultava kirkas valo sai aikaan vaikutelman, jota aloin kutsua ”*aineellistuneeksi väriläikäksi*”. Nahkamaisuus katosi ja väri nousi hohtamaan, kuin – todellakin – aineellistuneena.

Innostuin tästä kovasti ja jatkoin kokeiluja. Värjäsin ohuita sieniä ja todella paksuksi kasvaneita sieniä, kokeilin erilaisia väriaineita, yritin myös tatuoida sieniä musteella. Osa kokeilusta tuotti tyydyttäviä tuloksia, osa ei. Samaan aikaan mieltäni alkoi kalvaa epäily; mitä ihmettä olen tekemässä? Värjätty sieninahka oli parhaimmillaan todella kaunista, etenkin valossa, mutta mitä sitten? Onko tämäkään taidetta? Ongelmista vähäisin ei myöskään ollut kysymys siitä, kuinka saisin nahkat näytteille siten, että valo pääsisi läpäisemään ne. Tutkin myynnissä olevia valopöytiä, rakentelin koeversioita vitriinikehyksistä ja jouluvaloista.

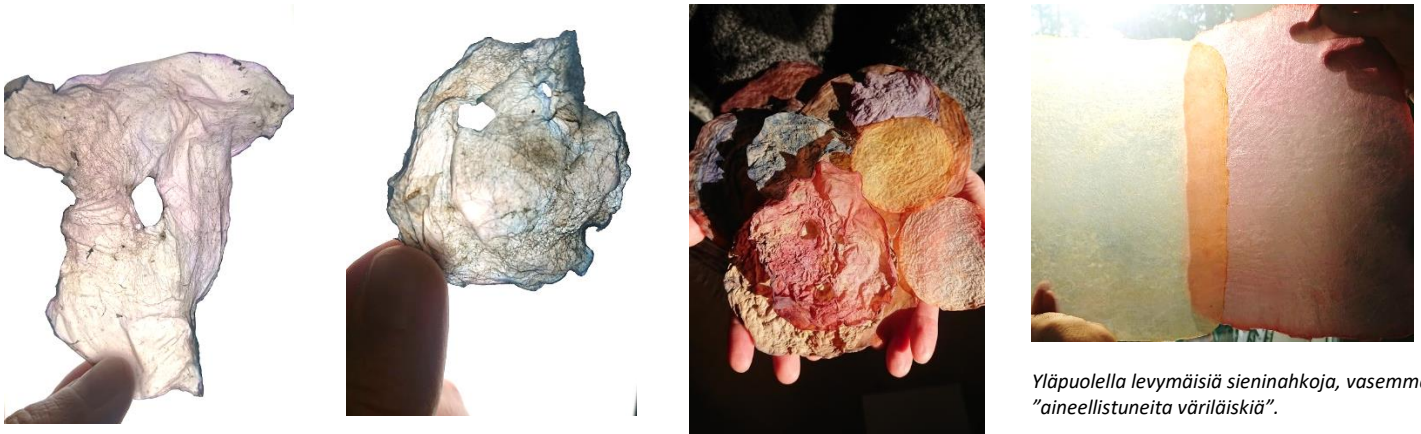
Myös sieninahkojen kanssa kävin läpi villiintymisen, mutta tällä kertaa eri suuntaan kuin löytövärien kanssa. Sienten värjäyskokeilut alkoivat villisti, vailla sääntöjä tai valmiita malleja. Käytin erilaisia scobyja, osa oli jopa kuolleita, mikä tuotti erirakenteista nahkaa. Myös väri tarttui ei tavoin erilaisiin sieniin; sain paperimaisen hauraita nahkoja terveiden, kestävien nahkojen rinnalle. Muutama sieni tuotti jopa kreppiparia muistuttavaa rakennetta. Nämä kokeilut synnyttivät ”*aineellistuneiden väriläiskien*” idean. Sanalla aloin ohjata prosessia tietoisesti; harkitut värit, hallittu muoto ja koko. Huomasin tavoittelevani teollista tasalaatuisuutta. Ja sainkin sitä, onnistuin kasvattamaan muutaman kauniin, suorakaiteen muotoisen, rakenteeltaan täydellisen nahkan, joissa väri oli kasvanut sienien sisään.

Yksi ideani oli esittää sieninahkat kuten hyönteiskokoelma; neulalla valaisevaan alustaan kiinnitettyjä otuksia, jotka joskus olivat olleet eläviä ja nyt näytteinä, hallitusti tutkittavina. Tästä jatkoin kehittelemään kolmivaiheista esitystapaa, missä ensimmäisenä vaiheena olisi villi luonto, toisessa vaiheessa esiintyisi väkivallan jälkiä osana domestikaatiota ja viimeisessä vaiheessa nähtäisiin kauniita, kesytettyjä, modernin estetiikan mukaisia olioita. Ensimmäistä vaihetta kuvastaisivat ns. vapaat sienet, ”*aineellistuneet väriläiskät*”. Toista vaihetta kuvastaisi trofee, missä sieniä on muokattu väkivalloin; tatuoimalla,

venyttelemällä, punomalla. Kolmannessa vaiheessa nahkoista olisi tehty muovimaisia geometrisia objekteja.

4.2. Kill your darlings

Sieninahkojen kanssa tekniset haasteet osoittautuivat liian hankaliksi suhteessa idean kestävyteen. Lopulta palasin miettimään nahkojen esittämistä esim. liikkuvana mobilena, auringonvalon tarjotessa välähdyksiä värin aineellistumisesta. Mietin myös ”sienimetsää”, eriväristen pyöreiden nahkojen kiinnittämistä ”jalallisina” puupölkkyihin. Yksi aihe, mikä edelleen vaivaa mieltäni, on neliön muotoisista sienistä tehdyt kuutiot. Aihe oudosti kiinnostaa minua, vaikka se edustaa villiintymisen vastakohtaa. Se edustaa täydellistä hallintaa, mutta jättää myös avoimen kysymyksen; mitä on kuution sisällä, mitä sieniseinien rajaama tyhjä tila edustaa.

Yläpuolella levymäisiä sieninahkoja, vasemmalla ”aineellistuneita väriläiskä”.
Yläpuolella levymäisiä sieninahkoja, vasemmalla ”aineellistuneita väriläiskä”.

Lopulta päätin unohtaa kaikki suunnitelmani ja jättää sienet hautumaan. En kokenut päässeeni niin tutuksi tämän materiaalin kanssa, että olisin kyennyt tuottamaan jotain pakottamatonta ja kevyttä, silti sisällöllisesti koskettavaa. Prosessi oli kuitenkin äärimmäisen tärkeä, sillä se avasi silmäni värin aineellisuudelle. Ilman tätä vaihetta ei olisi syntynyt värikulhoja, jotka lopulta nousivat lopputyöni toiseksi pääteemaksi.

5. Prosessi: Materia

5.1. Värimateriaalista värilliseksi materiaaliksi

Kasvivärikokeiluista, etenkin lankojen värjämisestä, oli parvekkeelleni jäänyt useita kattilallisia jäätyneitä väriliemiä. Sieninahkojen avattua silmäni värin aineellisuudelle, päätin kokeilla, kuinka saisin parvekkeella lojuvat väriliemet hyödynnettyä materiaalina. Sattumalta kaapeistani löytyi pieni viira kääpäpaperin tekemisen jäljiltä yli kymmenen vuoden takaa, joten päädyin kokeilemaan paperiarkkien tekemistä. Aloitin raparperinjuurella, mistä syntyi hyvin tiivis massa. Arkit syntyivät helposti, mutta halusin kokeilla muutakin. Kulhon muoto tuntui ajatuksena kiinnostavalta, joten lähdin sitä kohti. Muutamien muottikokeilujen jälkeen päädyin hakemaan ilmapalloja muoteiksi ja ryhdyin toimeen suurin toivein. Helpon alun jälkeen kaikki tuntui epäonnistuvan: arkit tarttuivat kiinni kuivauspapereina käyttämiini vanhoihin puhelinluettelon sivuihin, massa ilmapallon päällä ei pysynyt paikoillaan ja kun sain sen vihdoin pysymään, se ei kuivunut, ja

vihdoin kuivuttuaan kulho olikin täysin epämääräiseksi kiertynyt sykkyrä. Jatkoin kokeiluja kuivatun pietaryrtin lehdistä ja kukista tehdyllä massalla, joka tuotti uutena hankaluutena homehtumisen. Homma tuntui toivottomalta.

En kuitenkaan malttanut luovuttaa. Tein uusia kulhoja ja kokeilujen myötä tulokset paranivat. Aloin myös etsiä uusia materiaaleja kokeiltavaksi tutkittuani netistä, mistä kasveista saisi hyvää kuitua. Päädyin ensimmäisenä kokeilemaan osmankäämin siemenhahtuvia, sillä niistä, kuten koko kasvin perinteisestä käytöstä kuituna, löytyi paljon tietoa. Kulhot alkoivat onnistua! Parvekkeelta löytyi myös syksyllä keräämäni nippu siperiankurjenmiekan lehtiä, joista olin suunnitellut punovani köyttä. Köysi vaihtuikin kulhoksi, kuitu tuntui täydelliseltä. Ja kun homma alkoi sujua, löysin yhä uusia ja uusia kasveja kokeiltavaksi. Joutomaat ja tienvieret olivat aarraittoja: ojasta röyhyvihvilää, koivujen juurelta heiniä, vanhasta hylätystä puutarhasta varjoliljaa, täyttömaalta piikkiohdaketta ja pujoa. Prosessi lähti liikkeelle vahvoista väreistä, väriliemien materiaaleista, mutta siirryttyäni etsimään materiaaleja ulkoa talvisesta lähiluonnosta, löysin ruskean lukemattomat sävyt. Sävyjen hienovaraisuus paljasti myös materiaalien muita ominaisuuksia, kuten kuidun rakenteen ja asettumisen rytmin sekä erilaiset kiillot.

Mikäli kaapistani ei olisi sattumalta löytynyt viiraa, tätäkään prosessia ei olisi ehkä syntynyt. Vaihtoehtoni oli punoa kuiduista nyöriä, siihen voin tarttua seuraavaksi.

Raparperinjuuriarkkeja kuivumassa. Myöhemmin ymmärsin, että lakanakangas on paperia parempi kuivausalusta ja arkkeja täytyy vaihtaa vähintään päivittäin kuiviin kääreisiin.

Parvekelaatikosta otin kokeiluun kuivia kanervanversoja, joista syntyi upean kellanvihreää värilientä. Hyvää kuitua ei kuitenkaan syntynyt. Opin, että mitä puumaisempi kasvi, sitä heikompi kuitu syntyy, ainakin kotikonstein.

Röhryvihvilän sävyt katosivat keitossa, mutta kuidusta syntyi kaunista. Suurimman väriyllätyksen tuottivat kirkkaan vihreät mustikanvarvut, jotka keitettäessä synnyttivät tummanpunaista lientä ja punaruskeaa kuitua.

Ensimmäiset massat tein valmiiksi pitkään keitetystä kasveista, joten se sujui helposti, mutta kuivien kasvien kanssa opin käyttämään kidesoodaa kuitujen rikkojana. Aluksi suunnittelin hiertäväni soodavedessä keitetyt kasvit massaksi luonnonkivistä tekemälläni "morttelilla", mutta työn osoittauduttua kohtuuttoman raskaaksi käytössä oleviin voimavaroihini nähden, taivuin sähkökäyttöiseen sauvasekoittajaan. Kaikki ei siis sujunut ajatuksissani luomani luonnonmukaisen prosessin mukaisesti, mutta pidin tässä tapauksessa tulosta tärkeämpänä kuin täydellistä prosessia. Jossain toisessa tilanteessa olisin saattanut päättää toisin.

Kokeilemieni lajien valinta lähti liikkeelle väreistä ja väri kasveista. Mietin, miksi vain keittää tai hiertää väri irti ja heittää muu kompostiin; voisiko koko kasvin käyttää värinä? Sain kulhoprojektiini mukaan väriä antavia kasveja, kuten pietaryrtin, raparperinjuuren ja sipulinkuoret, mutta kokeilut jatkuivat myös ruskean

ja harmaan sävyisiin talventörröttäjiin. Talvinen väripaletti on melko niukka, mutta hienovaraisen kaunis. Väri on siis koko ajan ollut prosessin taustalla, mutta kasvien etsiminen talvisesta lähiluonnosta nosti uuden näkökulman, eli joutomaiden kerrostumat. Joutomailla kohtaavat alueen alkuperäiset lajit, tehokkaasti leviävät pioneerilajit, maamassojen ja muun ihmisen toiminnan mukana kulkevat uudet tulokkaat, sekä pihoilta levinneet perinteiset puutarhakasvit. Joutomailla, hallinnan ulkopuolella olevilla alueilla, on tilaa monimuotoisuudelle. Tämä ajatus nousi lopulta kiinnostavammaksi, kuin väri-materia-pohdinnat.

Mutta sitten loppui aika. Halusin viedä joutomaakulhojen ajatusta pidemmälle, mutta kuluttava työ ja pienet työskentelytilat olohuoneessani asettivat rajoja. Pahin rajoittaja oli kuitenkin aika. En vain ehtinyt ajatella riittävästi. Hätäratkaisuna päädyin siihen, että Aku-näyttelyyn tulee kulhoja edelleen väriteemalla. Kesäksi sain kulhoni toiseen näyttelyyn, missä pystyn nostamaan esille joutomaiden kerrostumat. Aikaa kesänäyttelyn alkuun on kaksi kuukautta enemmän, joten ehdin toivottavasti järjestellä ajatukseni ja tehdä uusia kulhoja kevään edetessä. Näin saan mukaan myös vuodenvierrosta teemaa.

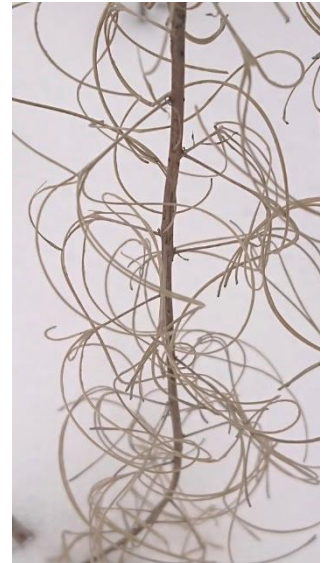
Osmankäämi on mainio monikäyttökasvi. Siitä saa hyvää kuitua ja myös siemenhahtuvat tuottavat kaunista paperia.

Lähiöpuistojen suurien puiden juurilta ei aina ehditä leikkaamaan nurmiheiniä ja hyvä niin. Koirien lannoittamat heinät tuottavat kaunista kuitua

Lajirunsautta joutomaalla, kevyenliikenteenväylän ja moottoriliikennetien välisellä hoitamattomalla alueella. Kuvassa ainakin pujoo, maitohorsmaa, mesiangervoa ja nokkosta.

Maitohorsma on jo lennättänyt siemenensä tuuleen, mutta kiharaiset siemenkodat koristavat maisemaa talven yli.

5.2. Installointi

Molemmissa näyttelyissä asetan kulhot peilien päälle. Kulhot tarvitsevat valoa ja haluan näyttää niistä sekä sisä- että ulkopuolen. Peilin avulla saan ratkaistua nämä molemmat ongelmat. Kokeilin erilaisia vaihtoehtoja; vanhoja ja kuluneita peilejä, uusia ja kiiltäviä, suuria ja yhtenäisiä, peilipaloja, peilikuutioita, peilipalloja. Halusin peilit kierrätettynä, mutta tässäkin aika loppui kesken; sopivia ei löytynyt eikä ollut enää aikaa etsiä, joten marssin Ikeaan. Hankin peilipaloja, joiden avulla saisin rakennettua täydellisen kokoisen pohjan ja lisäksi saisin mahdollisuuden leikitellä peilitason muodolla. Tätä kirjoittaessani vielä makustelen mahdollisuutta sijoittaa tasolle peilikuutio – vasta näyttelyssä selvinnee, toimiiko idea. Suuri kulunut peili olisi ollut sellaisenaan kaunis pohja, mutta valon takia päädyin lopulta kirkkaisiin peileihin.

Näyttelyyn tulee esille myös kuituarkit ja niiden yhteyteen käytettyjen kasvien nimet sekä kulhojen nimet. Halusin nimetä kulhot samalla tavalla kuin väriparimaalaukset, rajatakseni tulkintaa ja kertoakseni tarinaa prosessin takana. Kulhojen nimet juontavat materiaalina käytettyjen kasvien ominaisuuksista. Suunnittelin

aluksi kirjoittavani pidemmät kertomukset kasveista ja niiden keräyspaikoista, mutta lopulta päädyin yksinkertaisempaan ratkaisuun.

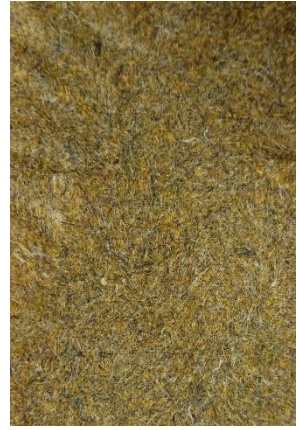
Pistäväkatseisten pähkylöiden kulho
Hevonhierakka (*Rumex longifolius*)

Kirrkaaksi kiillottamisen kulho
Kangaskorte (*Equisetum hyemale*)

Suojelevien voimien kulho
Keltasipulin kuoret (*Allium cepa*)

Ennen aikojaan kukoistamisen kulho
Leskenlehti (*Tussilago farfara*)

Vastavärien kulho
Mustikka (*Vaccinium myrtillus*)

Tuulussa tanssivan pölyn kulho
Niittynurmikka (*Poa pratensis*)

Pehmeän levon kulho
Osmankäämin siemenet (*Typha latifolia*)

Kuolemattomuuden kulho
Pietaryrtti (*Tanacetum vulgare*)

Kosmopoliittikulkijoiden kulho
Röyhvihvilä (*Juncus effusus*)

Keltaisen juuren kulho
Raparperi (*Rheum rhabarbarum*)

Yöllisten tuoksujen kulho
Varjoliija (*Lilium martagon*)

Kulhoprosessin myötä aloin värin lisäksi tarkkailla kuitua kaikkialla kulkiessani. Opin näkemään, millaisten kasvien kanssa voisin todennäköisesti onnistua, mutta yllätyksiäkin löytyi. Siksi en luota lukemiini yleisohjeisiin, joiden mukaan paras kuitu syntyy vähintään metrin korkuisista kasveista – kannattaa kokeilla, mikäli joku tuntuu kiinnostavalta. Materiaalia on määrättömästi ja kevään edetessä löytyy jatkuvasti uusia vaihtoehtoja. Tähän näyttelyyn valitsin 11 kulhoa ensisijaisesti värin perusteella. Kulhoja on kuitenkin toinen mokoma odottamassa: kalmojuuri, kurjenmiekkä, karhunputki, ilmasipuli, maitohorsma, pujo, piikki- ja pelto-ohdake, nokkonen (sekä variaatioita osmankäämin eri osista). Toisaalta olisin halunnut kaikki näyttelyyn, sillä kulhojen vaatimattomat ruskean ja harmaan sävyt ovat hienovaraisen kauniita, mutta en kuitenkaan halunnut sulloa kulhoja liian tiivistä.

Siperiankurjenmiekan lakastuneet lehdet *Iris sibirica* (ei näyttelyssä)

Pietaryrtin kuivatut kukat, lehdet ja varret *Tanacetum vulgare*

Raparperin juuret (keltaiset juuret muuttuvat soodakeitossa punaisiksi) *Rheum rhabarbarum*

Röyhyvihvilän talviversot *Juncus effusus*

Peiliefektin testaus. Liitän tähän työhön valokuvan lopullisesta asettelusta, kunhan saan sen tehtyä Haiharassa.

6. Mitä jäi käteen

Lopputyöprosessini on ollut poukkoileva ja suunnittelematon. Kerroin alussa, kuinka tällainen lähestyminen kuvaa minua tekijänä. Olisin silti kaivannut enemmän aikaa ajatella, kehittää ja kokeilla. Minua kiehtovat ajalliset prosessit, kuten jonkin asian säännöllinen tekeminen päivittäin tai vuodenvaihtuksen näkyminen prosessissa. Näihin oli yritystä; väripareja pyrin synnyttämään viikoittain ja kulhoissa tavoittelin kaikuja kevään tulosta. En kuitenkaan pystynyt toteuttamaan ajatuksiani siten, että se olisi tuonut uuden ulottuvuuden teoksiin. Loppujen lopuksi vain tein, välillä melko hätäisesti, vain saadakseni jotain valmista. Kaipuuni *aikaan* on raastava. Ihmisen silmille näkyvät luonnon prosessit ovat melko hitaita: kasvaminen siemenestä täysikokoiseksi, vuodenaikojen vaihtuminen. Millaista olisi tehdä prosessi, missä pitäisi odottaa vaikkapa jonkin kasvien kanssa tehdyn teoksen kasvua vuosia? Ihmisen elämä on tässä mittakaavassa niin kovin lyhyt ja usein vaaditaan vielä tätäkin mittakaava huomattavasti nopeampia suoritteita, *tuloksia*. Uskaltaisinko heittäytyä seuraavaksi toteuttamaan jotain, mitä en tule elämäni aikana näkemään valmiina?

Väriparimaalauksia ja värimateriaalikulhoja yhdistää teemallisesti väri, mutta prosessin edetessä tajusin vielä merkittävämmän yhteyden: reunan. Löytövärin levittyessä paperille värialueen reunalle syntyy jännite. Reunalla väri tiivistyy, kurottuu irti paperista. Samalla tavalla kulho kurottuu irti ympäristöstä omaksi itsekseen. Reuna harsuuntuu ja ohenee, kunnes sitä ei enää ole. Muotona kulho sisältää ajatuksen rajaamisesta, erillisestä sisä- ja ulkotilasta, jotka reuna erottaa. Luonnossa monimuotoisuus on suurinta reuna-alueilla, joissa erilaisten ympäristötyyppien piirteet kohtaavat ja sekoittuvat. Pellon reuna on monimuotoisempi kuin metsä tai pelto, samoin joutomailla useiden eri ympäristötyyppien kohtaaminen synnyttää elinympäristön monimuotoiselle lajistolle. Samalla tavalla lopputyöprosessini on ollut omien rajojen etsimistä ja eri elämänalueiden reunoilla toimimista. Olen reunalla myös kuvataideharrastuksessa: miten jatkaa akun jälkeen? Alussa totesin koko elämäni muodostavan yhden kokonaisuuden, missä eri asiat tapahtuvat limittäin ja lomittain. Tarkkaan ottaen se ei ole totta, vaan kyse on enemmänkin eri elämänalueiden reunoilla tasapainoilusta. Se on työlästä, mutta myös rikastuttavaa. Jatkuva reunalla eläminen pitää ihmisen valppaana ja uusiutuvana.

Kuvia näyttelystä:

Näyttelyn pystyttäminen oli odotettua hankalampaa. Taulut sain kiinnitettyä mukavasti seinälle, mutta valojen kanssa oli ongelmia – kurssitoverin apu pelasti tilanteen. Päädyin ripustamaan taulut nauloilla yläkulmista, sillä se antoi kiemuraisille pahveille varaa elää. Toimii mielestäni ihan hyvin. Värinäytteet asetin muistiinpanomaisesti taulujen alapuolelle.

Olin mitannut kulhoille varaamani pöydän jotenkin väärin, eikä suunnitelmani toteutunut. Sain mahtumaan vain 10 peiliä, vaikka tavoitteena oli 11. Peilien vähentyminen poisti mahdollisuuden lisätä peilikuutio, mutta toisaalta se ei muutenkaan olisi sopinut tuohon tilaan. Peilien käyttäminen on vähän ongelmallinen ratkaisu kyseisessä tilassa, koska ympäristöstä heijastuu monenmoista sekalaista asiaa. Haaveena oli ikkuna, mistä heijastuisi valoa, luontoa ja taivasta, tai vaihtoehtoisesti iso vaalea tila, mutta todellisuus osoittautui nuhriseksi lämpöpatteriksi taustalla ja värilliseksi kuviolasiksi ikkunoissa. Halusin silti pitää peilit, koska ne lisäävät valoa kulhojen alle ja tuovat toivottuja heijastumia itse kulhoista. Ja oma soppa oli mukava, sain kaikki työni yhtenäiseksi kokonaisuudeksi samaan tilaan.

Mielessä kävi, että olisiko kuitenkin kannattanut panostaa maalauksiin ja jättää muut häröilyt vähemmälle. Kulhot eivät toimi näyttelyssä suunnittelemani tavalla, tosin sommitelman asettuminen alttarimaiseksi oli kiva havainto. Kaikkiaan kuitenkin olen kohtuullisen tyytyväinen lopputulokseen.

7. Lähteitä:

Ekonomian uusi ura, Helsingin Sanomat 30.11.2020 <https://www.hs.fi/ura/art-2000007645516.html> (viitattu 17.4.2021)

Kaija Poijula: Sleeping Beauties 2, 2010 <https://www.kansallisgalleria.fi/fi/object/644672> (viitattu 17.4.2021)

Sanaselitys REUNA <https://fi.wiktionary.org/wiki/reuna> (viitattu 24.4.2021)

Työskentelyyni vaikuttanutta kirjallisuutta:

Ainalinpää, Eira. 2020. Kohti hiljaista suojelua. Lajivuorovaikutukseen kasvaminen lähiympäristössä. Hansaprint

Logan, Jason. 2018. Make ink. A foragers guide to natural inkmaking. Abrams.

Lowenhaupt-Tsing, Anna. 2020. Lopun aikojen sienet. Elämää kapitalismin raunioissa. Tutkijaliitto.

Suzuki, Shunryu. 2006. Zen-mieli, aloittelijan mieli. Helsinki: Delfiini Kirjat.

Kuvalähteet:

Kaikki kuvat Krista Mäkelä